

A szerző előszava

Aki érvelő szöveget olvas, vagy mindennapi vitáiban maga is érvel, bizonyít, cáfol, az – akarva, akaratlanul – nem kerülheti el egyes szillogisztikus lépések alkalmazását. „*De hisz Olga vagyok!*” – szakad ki a tehénné változott asszonyból a méltatlankodás, mivel a férje elcsodálkozott a megszólaló tehén ’Olga-hangján’.¹

Az idézett méltatlankodás mindenekelőtt egy tényközlés: „*Olga vagyok!*”, de nem csak az. A tényközlés egyúttal ellentmond a férj értetlenkedésének (amely kétféle, hogy a felesége tehénné változhatott volna). A *de* viszonzószóval kifejezett ellentmondást aztán a *hisz* viszonzószó meg is okolja: „... *de* ’miért csodálkozol a hangom azonosságán’, *hisz* Olga vagyok!”

Márpedig ha egy érvelés adott kijelentése egy másikat megokol, akkor ezt a megokoló szerepet kettős összefüggésben tölti be. Egyrészt – egyedi tényállításként – a partner tudatában is felidéz valamiféle, a tényállításhoz kapcsolódó konvencionális tudást, mint idézett esetünkben például ezt:

’Ha valaki megszólal, akkor magától értetődően a saját hangján szólal meg’. Aztán ebből – a logikában nagy premisszaként értelmezett – előzetes tudásból, valamint az „*Olga vagyok!*” kijelentés egyedi ténytényszerűségéből összeálló következtetési alaphoz illyesféle – gyakran kimondatlan – konklúzió származik, miszerint ’Nem kellene csodálkoznod a hangom Olga-hangján’.

Az itteni fejtegetésünkben alkalmazott „valamiféle” és „ilyesféle” – bizonytalanságról árulkodó – jelzők nem szerzői hanyagságból maradtak benn a szövegben. Egy szillogisztikus következtetés konklúziója ugyanis nem tartalmazhat biztosabb információt annál, mint amit az aktuális partner mentális tevékenysége implicit nagy premisszaként az elhangzott tényállásleíráshoz rendel. De ha ez így van, akkor legalább az alkalmazott vizsgálati apparátus ne legyen „valamiféle” vagy „ilyesféle”, hanem definitív módon legyen az, ami. Esetünkben ez – tartalma szerint – egy elvi jelentésszerkezet, szerepét tekintve kiindulás szerkezet, amely – PETŐFI S. JÁNOS rendszerező minősítése alapján – értelmező interpretációt szolgál.

Elnevezése – ’kettős szillogizmus’ – szerkezeti felépítéséből ered. Az alapját képező feltevés ugyanis kiszabadítja a szillogisztikus érvelést a formális logikában leírt művelet mindig csak egyedülínek, egyszerinek tekintett vájátából. Ezáltal kinyitja az ellentétes viszony két oldalát, ahol is nem egy-egy propozíciót, hanem egy-egy szillogisztikus érvelés tételét, konklúzióját találjuk.

Végül szólni kell – az elvi és az egy-egy szövegrészletben aktualizálódó – jelentésszerkezet reprezentálásáról. Egy-egy ágrajz a szerző aktuális értelmezését jeleníti meg, vagyis – a jelentéselemek viszonyait és tömbösödését látva – maga is módosítgat korábbi elképzelésein. A munka értelmét voltaképpen az adja meg, ha olvasóiban is képes lesz illyesféle kedvet ébreszteni. És ez persze fordított irányban is igaz. Ha nem lett volna olyan „olvasóm”, mint amilyen NAGY L. JÁNOS kollégám – aki számtalan kérdéssel, példával, ötlettel készített újabb és pontosabb megfogalmazásokra –, akkor ez a munka sokkal sivárabb és színtelenebb lenne. Köszönet érte.

¹ Szilágyi Domokos abszurd története alapján. *Élnem adjatok*. Kriterion, 1970. 270